

Dr. Antoni Roig i Muntaner

La UIB, a la recerca de la pròpia història

Antoni Roig i Muntaner

Antoni Ribera i Blancafort

Nadal Batle i Nicolau

Magfc. i Excm. Sr. Rector —i em permetran que alteri l'ordre protocol·lari per dirigir-me en primer lloc als familiars dels qui foren rectors d'aquesta universitat, la vídua i la filla del Dr. Ribera i el pare i la filla del Dr. Batle—, Il·lustríssimes autoritats, estimats col·legues, estudiants, senyores i senyors,

Les meves primeres paraules vull que siguin un record per als qui malauradament no poden estar entre nosaltres, els rectors Antoni Ribera Blancafort i Nadal Batle Nicolau, i per als qui amb tots nosaltres varen

compartir en el seu moment els esforços i l'entusiasme per dur endavant la creació i l'afermament d'aquesta universitat. La nostra història és encara molt breu, però la desgràcia ha volgut que dos dels tres que fins ara hem tingut el gran honor d'estar al capdavant de la institució hagin hagut de partir a una edat prematura. Per als familiars i amics i companys, per a la comunitat universitària tota ha estat una cosa molt cruel; per a la institució també, car aquesta no és gaire cosa més que les persones que la formen i que hi

aporten la seva il·lusió, el seu treball, el seu *savoir faire*, la seva intel·ligència, la seva vocació acadèmica en definitiva. I a vegades la seva salut. Estic segur que, almanco els qui vingueren després de mi, han demostrat sobradament amb les seves obres —ben a la vista de tots— el que he dit. Crec molt en les persones; no tant en les altres coses.

D'alguna manera, doncs, voldria que les meves paraules poguessin dur l'ànim, l'esperit i la presència de tots nosaltres tres i agrair a la UIB que hagi volgut iniciar una galeria de retrats que tots volem

extensíssima i fecunda en el futur. Crec no anar errat si dic que avui és un dia de goig, d'alegria, per als que hi som i sens dubte també per als qui no hi poden ésser. Perquè això és justament el que cantam en cada acte solemne que celebrem: *gaudeamus igitur*. Gaudim, doncs, d'allò que feim, perquè la nostra professió finalment és això. Gaudim de saber, d'aprendre, gaudim de la nostra curiositat intel·lectual, gaudim de comunicar als altres tot el que ens ha interessat. És el nostre ofici i, gràcies a Déu, és un ofici que ens compensa de moltes altres coses.

Gaudim, doncs, *juvenes dum sumus*, mentre siguem joves i cal recalcar que la universitat sempre ho és. Tots nosaltres, els professors i el personal d'administració i serveis, cada curs tenim un any més, però els nostres alumnes sempre tenen la mateixa edat: la universitat és jove i si alguna cosa és pròpia de la joventut és justament la seva generositat, la seva inquietud i, sobretot, el que ella mateixa és: un pla de futur. I malament anirà a la universitat si no és ella mateixa també un pla de futur pur: allò que ha passat —bo, dolent o mitjancer—, passat està. El que cal és mirar sempre cap al futur.

Bé, si puc deixar aquest to més bé seriós... Ens han penjat a la paret!, en efígie, s'entén, a nosaltres tres i, simbòlicament, a tots els qui treballarem plegats, ningú no se n'allibera! Hem passat a la *història*. Del que és viu al que és fix, del mudable, controvertit, al que és debatible, immutable. El que hi ha, hi ha, i ningú no ho pot canviar. Segur que el pintor, l'artista, de cap manera voldria tocar, retocar seria més adient, els quadres. El que està fet, fet està. Per tant, el que aquest acte representa, almanco així ho entén qui us parla, és el reconeixement de la universitat a l'obra feta, i no tan sols per no-

saltres tres, sinó entre tots i vull dirigir-me ara de manera especial a vosaltres, els majors a qui avui honoram, els qui ens acompanyau en aquest acte i els qui no hi han pogut venir, que fóreu els qui amb nosaltres —i alguns fins i tot abans de nosaltres— començàreu a treballar per tal d'aconseguir la universitat que volíem. Aquest treball, fet per tots, des del rector fins al darrer treballador, és la nostra aportació i el que constitueix la immensa riquesa de qualsevol universitat. Sense oblidar aquells qui estigueren aquí i avui són en altres universitats, però que amb molta generositat hi deixaren la seva empremta i hi aportaren el seu gra i la seva contribució.

Per tant, jo, com el primer dels tres que tinguérem l'honor i el goig d'estar al capdavant de la institució, em sent molt, molt orgullós i satisfet del que férem, bo o dolent, que de tot hi ha hagut a la vinya del Senyor —i ara parl només per mi. Sortosament, el que no és interessant, els errors (i jo en vaig cometre molts) passen; al cap de ben pocs anys ningú no se'n recorda. El que queda, el que és important és l'esforç col·lectiu, les passes endavant que han permès arribar al que tenim.

Observau, però, que no hi ha més de tres quadres: la paret (no sé ben bé quina paret, però això es una altra història) encara està molt buida. D'altres hauran d'omplir-la, i aquest mirar cap endavant és el que ens ha d'importar. Assumir la responsabilitat permanent de la recerca de l'excel·lència.

Quan vàrem començar ens trobàrem amb tota mena de dificultats: manca de personal, manca de locals, un pressupost ridícul: férem el que poguérem, però anàrem endavant. I quan veig ara el que hi ha, el campus, amb tots els edificis (malgrat que encara hi ha una manca d'espais), les plantilles de

personal, tant de professorat com d'administració i serveis, els estudis que es poden cursar, el nombre d'alumnes, que ha passat d'uns centenars a molts milers, em sembla increïble. Començarem molt modestament, però el vertader repte de la universitat és créixer. Mai no ens hauríem pensat en aquell moment tenir el que ara tenim i, vist amb la perspectiva actual, allò no era res, ens fa riure un poc. Desitjaria que d'aquí a uns quants anys, d'aquí a cinc o sis o deu retrats més, els qui en aquell moment hi siguin puguin dir que el que ara mateix tenim no era res, feia riure un poc!

És molt bell veure avui que tot això és aquí, i no hi és perquè mirem cap enrere, per sentir malenconia, tristor, no per pensar-hi ni recrear-nos-hi. No, això està acabat. Cal mirar cap al futur. Cal substituir el plaer dels bons records per la incomoditat d'un repte, d'una responsabilitat, en lloc de la seguretat del que ja ha passat, del que és ja immutable, el risc, la inseguretat. I si hi ha quelcom de bo en tot allò —i ben segur que n'hi ha—, cal deixar l'autocomplaença per la inquietud per perpetuar-ho, millorar-ho, no deixar-ho decaure i degradar.

Una universitat, afortunadament, mai no està consolidada. Les parets, per dir alguna cosa, no són fixes, diguin el que diguin els arquitectes, es mouen, contínuament estam tirant parets per tornar-les a refer, per adaptar-nos a unes realitats que ens desborden cada dia. El que avui es vàlid, passat demà per ventura encara ho serà, però potser ja no ho serà tant o simplement haurà deixat de tenir interès. La ciència, la cultura, tot canvia i cal estar contínuament sintonitzat amb aquesta ciència, aquesta cultura, amb els coneixements, els sabers, les necessitats sempre canviant de la societat. Les necessitats reals de la Societat, sí, així en majúscula,

no tan sols de l'entorn immediat, poc exigent, poc competitiu. I si la universitat no és exigent i competitiva, oberta a tots els vents, no és res.

No voldria entrar en gaire detalls de com començaren les coses perquè ni és el moment de fer ho ni crec que ningú no ho esperi ara de mi; ja s'ha fet, s'ha dit, se n'ha parlat, s'ha escrit i tota aquesta informació està a l'abast de tothom. Però sí vull dir algunes paraules molt personals, la visió que jo record d'aquells temps.

Si es tracta de posar dates, hauríem de partir primer de tot de l'existència prèvia de les Escoles de Comerç i de Magisteri, després Escoles Universitàries, i de la que dèiem Secció Delegada de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, cap al 1967. Vist des de l'actual perspectiva, record sobretot quelcom que em crida poderosament l'a-

tenció, però que era el que havia d'esser: la sensació —si se'm permet emprar el barbarisme— de *barullo*. Res no era a l'endret en aquell temps.

Aquí hi havia les seccions delegades de Filosofia i Lletres i la que es va crear de Dret, a més a més de la de Ciències, que va durar poc perquè tot d'una es va crear la Facultat, quan aquella figura no tenia el més mínim suport legal. Era una figura absolutament inventada pel rector de torn i jo crec que ni tan sols comptava amb el suport d'una decisió de Junta de Govern. En tot cas, era una figura jurídica inexistent. Sí que tenia suport legal la figura d'aquells famosos col·legis universitaris, però que mai no es crearen aquí: jo m'hi vaig oposar perquè més val una situació indefinida, és més fàcil sortir-ne que d'una mala solució estable. No deixa d'esser irònic

que, mentre que per crear una facultat fora de la seu de la universitat, com es el cas de Palma respecte a Barcelona, no bastava un decret, feia falta una llei, heus aquí que es creen per les bones seccions delegades pertot arreu, i no només a Palma! Valenta paradoxa! I no diguem res d'aquella figura famosa, la de degà delegat, que ningú no va saber mai el que era ni quines competències tenia, però que va funcionar bé. Ja anava bé així.

Partirem també d'una altra base absolutament ambigua. De les dues escoles universitàries que teníem —ja reconegudes com a tals per la Llei general d'educació i finançament de la reforma educativa— una estava adscrita a la Universitat, mal anomenada Central, de Barcelona i l'altra, a la Universitat Autònoma de Barcelona, per raons que mai no he sabut. Era contra tota lògica,

però ens va venir molt bé per al que nosaltres volíem. Quan vàrem començar la feina un dels nostres criteris —amb el qual les autoritats locals no estaven inicialment d'acord, però es deixaren convèncer fàcilment— fou que no volíem un col·legi universitari, volíem una vertadera universitat. I quant més confusió hi hagués abans en sortiríem. I així va anar. Es va començar amb la Facultat de Ciències, la primera que es crear com a tal a la tardor de 1972, i pocs mesos després la de Filosofia i Lletres; Dret va quedar com a secció delegada fins que va ésser reconeguda com a facultat en crear la UIB

Durant alguns anys el finançament era prou difícil. El Ministeri d'Educació i Ciència en aquell temps no en tenia gaire, de presupost, i també pens que, enfront de les nombroses peticions i pressions que li arribaven de molts d'indrets, adoptava la posició de deixar que fossin les autoritats locals respectives les que finançassin les despeses, juntament amb les universitats-mares, mentre també adoptava una política de tolerància quant a l'establiment de seccions delegades i altres activitats mitjançant el simple expedient d'ignorar-les oficialment —no podia fer altra cosa. Em demanava vegades com justificarien presupostàriament aquestes despeses les universitats-mares!

Bé, aquí, com és ben sabut, feren una passa endavant l'Ajuntament de Palma, la Diputació i entitats com Sa Nostra i la Cambra de Comerç i d'altres, mitjançant aportacions (que entre altres coses feren possible l'adquisició d'una bona part dels terrenys i edificis de l'actual campus) canalitzades finalment a través del Patronat d'Estudis Universitaris i Superiors de Balears, que integrava aquelles institucions i que estava presidit pel governador civil de torn. De go-

vernadors, en coneguèrem uns quants, i de tarannà ben diferent, algun de ben fort, que encara ens ve a la memòria, d'altres indiferents i d'altres molt disposats a fer realitat el projecte. Eren temps molt difícils, com tots sabem. El fet és que en uns anys hi va haver un vertader ball de personatges. Coneguèrem, des de la creació del Patronat fins a la de la universitat (7 anys), 5 governadors, 5 ministres d'Educació i Ciència, 5 rectors de la Universitat de Barcelona, 4 de l'Autònoma de Barcelona. I per afegir confusió al caos, com se sol dir, les noves facultats no formaven part de la mateixa universitat: la de Ciències, juntament amb la secció delegada de Dret i la EU d'Estudis Empresariais formava part de la Universitat Autònoma, mentre que la facultat de Filosofia i Lletres, juntament amb la EU de Professorat formava part de la Universitat de Barcelona. I jo mateix vaig tenir el *privilegi* completament inusual d'ésser nomenat vicerector simultàniament de les dues universitats. I no sabeu bé el que era el tal *privilegi*: haver d'aguantar dos gerents, dos rectors i, per damunt de tot, dues juntes de govern i dos claustres, en aquells temps tan moguts (1973-1979) no era cap beneitura!

Tot això ens va anar la mar de bé, perquè cada dia era més òbvia la necessitat d'unificar-ho tot i crear finalment la nostra universitat, com així va ésser. Curiosament, es va constituir una comissió encarregada de preparar la creació de la nova universitat, formada pels dos rectors de Barcelona, membres de les dues juntes de govern, el nostre Patronat, autoritats polítiques, alguns batlles de les tres illes i nosaltres. Durant tres o quatre dies vàrem discutir i discutírem molt bé, i finalment es va fer tot el contrari, com sol passar sempre. Una de les coses més curioses que jo re-

cord d'aquelles reunions, i que finalment va anar endavant, va ésser el nom de la nova universitat. Durant els anys precedents, tots ja l'havíem batiada; allò que somiàvem era la Universitat Balear i el nom havia quedat. Era el que empraven els mitjans de comunicació, el que empràvem nosaltres i, fins i tot, el que empraven els estudiants quan sortiren al carrer (tot el que es podia sortir en aquells temps) demanant, exigint, la Universitat Balear. Perquè hi havia, cal dir, una rara unanimitat social sobre la necessitat que es creàs. Bé, aquest és naturalment el nom que proposàrem, però alguns representants de les altres illes s'hi oposaren radicalment i una bona part dels presents, no volent encetar una polèmica que hauria pogut pertorbar el fi que tots desitjàvem, s'acolliren al que era costum: donar-li el nom de la capital de província, i així va quedar, tot i fent el circumloqui, tal com figura en el BOE, a la llei de creació d'una *Universidad con sede en Palma de Mallorca*, cosa fina! Per tant, ni UB, com era abans de néixer, ni UIB, com és ara, sinó Universitat de Palma de Mallorca, i així figurà als rètols i als impresos durant uns quants anys.

Finalment, l'any 1979 es creà per llei la nova universitat, amb aquell nom llarg que he dit. Fins aquell moment, el nostre presupost (a part del finançament del Patronat, que consistí bàsicament en inversions en béns immobles, i que fou importantíssim per la seva oportunitat i sense el qual difícilment s'hauria pogut començar) formaven part dels de les dues universitats de Barcelona, finançats per aquestes (personal, despeses ordinàries, etc.) i he de dir que en el moment de la separació foren molt generoses, perquè sabent des d'alguns anys abans de produir-se que perdrien en crear-se la nostra universitat

mai no escatimaren mitjans dintre de les seves possibilitats.

Per a tots els qui aleshores érem allí, veure com es creava una universitat justament en aquells anys i aquelles circumstàncies fou una experiència vital extraordinària, una de les més importants de la meua vida, sens dubte. Estic parlant dels darrers anys de la dictadura i dels anys de la transició política. La política, naturalment, era prohibida, era perseguida, no es podia fer..., però es feia a la universitat, amb tots aquells embulls, inquietuds, problemes, assemblees d'amagat, tota la riquesa vital, i no només intel·lectual, que allò significava. Val a dir que a la nostra universitat —i per ventura sigui l'única d'aquella època a tot Espanya que ho pot dir— mai no va entrar la policia. Potser fos miraculós, però així va ésser. Als joves d'ara això pot parèixer normal, però en aquells moments no ho era gens! I val a dir també que molts moviments i líders polítics es forjaren dins aquestes parets i que a les primeres eleccions democràtiques tres del sis diputats que sortiren eren nostres. M'heu de deixar dir tot això, perquè per a tots nosaltres —i veig aquí molts presents dels qui hi eren— va ésser una experiència personal que mai no podem oblidar i jo reconec que vaig tenir el privilegi de veure la transició des d'un observatori de primera fila.

Finalment, l'any 1979, tinguérem la nostra pròpia universitat. Les primeres passes a fer, constituïda la Comissió Gestora —equivalent a una junta de govern, però amb la incrustació d'alguns parlamentaris, membres de fora de la universitat, la qual cosa fa pensar que era com un híbrid amb el que aleshores eren els Patronats—, de la qual vaig ésser president, eren sens dubte posar en marxa el nostre funcionament: el primer pressupost, que

Damia Jaume

era d'uns 500 milions de pessetes. No era gran cosa, ni tan sols en aquells temps. Era difícil pensar a elaborar uns estatuts, encara que només fos per la manca de professorat permanent, i la veritat és que ningú no sabia gaire bé com fer-los, ni aquí ni en el Ministeri. De moment ens vàrem regir un poc a la carta, amb reglamentació aprovada no ja per decret, sinó més aviat per ordre ministerial o per tèlex i feta a mesura per resoldre casos concrets, com és ara l'elecció d'òrgans, tant unipersonals com col·lectius, i amb una composició dissenyada específicament per a cada cas. Anys després, promulgada la LRU, s'hi pogué posar ordre i elaborar els primers estatuts propis; jo ja no hi era.

Les prioritats en aquell moment eren altres: la consolidació. Aconseguir tot allò que era preemptori

per tal d'assegurar en els primers moments de vida la bona marxa de la institució i les seves possibilitats de creixement. Era, sens dubte, una situació ambigua, però molt flexible, amb molta llibertat d'actuació. A mi m'agraden aquests tipus de situacions i crec que en aquell moment eren les més adients, les úniques viables per a la tasca que teníem davant. Quan tot està extremadament regulat és difícil fer el que un pensa que s'ha de fer.

Les nostres preocupacions, doncs, eren tenir un mínim d'infraestructura acadèmica. Biblioteques, laboratoris, locals i edificis —sempre estam en el mateix— i sobretot professorat: dotació i provisió al més ràpid possible de places de professorat permanent, sense el qual l'estructura acadèmica de la universitat seria molt dèbil i seria impossible emprendre mi-

nimament un projecte de consolidació definitiva. De professors adjunts (avui professors titulars) i agregats (l'lastima que hagi desaparegut aquesta figura, que un temps va tenir tanta importància en la universitat espanyola), en vàrem aconseguir moltes places, de càtedres, poques. Però almanco ja podíem anar. I el mateix pel que fa al personal d'administració i serveis

No vull allargar-me gaire i abusar de la vostra atenció. Això és un poc el que volia dir, i això es justament el que està penjat a la paret, i no altra cosa. Un símbol de l'aventura apassionant del saber, de la curiositat intel·lectual, de la inquietud, de la investigació, de

voler comunicar als altres el que sabem. Totes les dificultats, però també les enormes gratificacions

Abans d'acabar, vull donar les gràcies a l'autor del quadres, Damià Jaume. Tota la vida recordaré —i pas gust de dir ho— aquelles hores que passàrem junts, moltes hores, el mes d'agost a la seva casa, en una habitació fresca, a mitja ombra, amb una llum tamisada per les fulles verdes del jardí, parlant del diví i de l'humà. De com havia d'ésser el quadre, de quina manera seria millor que em col·locàs, què hauria de representar, si havia d'anar amb vesta acadèmica, com és el costum, o amb americana i corbata: ja heu vist el resultat.

Algun dia ni tan sols feia una pinzellada, just parlàvem; alguns dies em deixava veure el que havia fet, d'altres, no, depenia. I escoltant bona música. A vegades em deia «aquest quadre és Mozart», i jo deia «no, Damià, és Debussy». Quan els vegeu potser em doneu la raó i, si no, tant de bo, perquè la hi donareu a ell; o potser a cap dels dos. Moltes gràcies, Damià.

I moltes gràcies a tots vosaltres per la vostra amable atenció. ◆

(Paraules dites en l'acte de presentació dels retrats dels rectors de la UIB i d'homenatge als professors jubilats. Son Lledó, 29 de març de 2001)

